

TIASAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 6, Sayı: 20, Mart 2019, s. 446-453

Hamit YÜKSEL

Erciyes Üniversitesi Rus Dili ve Edebiyatı Doktorant, nezeriko@gmail.com

BİR ROMANCI VE SAVAŞ GAZETECİSİ OLARAK VASILİ GROSSMAN¹

Özet:

Bu makalede, Vasili Grossman'ın yaşam öyküsü, yazarın Stalin öncesi ve sonrası tanıklıkları, 2. Dünya Savaşı'nda yaşadıkları, gözlemleri, çıkarımları, “*Her Şey Geçip Gider*”, “*Savaşta Bir Yazar-Vasili Grossman Kızıl Ordu'yla 1941-1945*” ile “*Yaşam ve Yazgı*” adlı eserlerinin izleğinde, hakkında yazılanlarda gözönünde bulundurularak incelenmiştir. İncelemede Robert Chandler ve Antony Beevor ile Lyuba Vinogradova'ya göre Grossman'ın gazeteci, romancı Yahudi ve savaş gazetecisi olmasının yanında abartılı bir *semitizm* yanlısı ve *holokost* ifşacısı olarakda sunulduğu görülmüştür.

Ancak Vasili Grossman'ın adı geçen eserlerinde sunulanın aksine kimi yerde semitist, kimi yerde savaş karşıtı, kimi yerdede Almanlarla savaşan bir askerden farklı olmadığı görülmektedir. Dahası bir Rus insanı olarak etrafında gözlemlediği ölümler, yaşamlar, zorluklar hakkında duygulanan, aşık olan, nefret eden, suçluluk hisseden, üzülen, hiddetlenen kısaca hayatın herşeyi hakkında düşünen ve hisseden bir kişiliği vardır. Bütün bunların yanısıra onun herhalükarda “Yahudi” olduğunu unutmayan bir Grossman olarak varolduğu tarafımızca tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Vasili Grossman, savaş, holokost, savaş gazeteciliği.

VASILY GROSSMAN AS A NOVELIST AND WAR JOURNALIST

Abstract

In this article, Vasily Grossman's life story, author of the Stalin before and after testimony, they lived during World War II, observations, conclusions, “*Everything Passes Expenses*”, “*The Battles A Writer Vasily Grossman the Red Army in 1941-1945*” and “*Life & Fate*” called the theme of his works were exami-

¹ Bu makale BAP'ın SDK-2018-8106 nolu ve "Toplumsal Hafızanın Taşıyıcısı Olarak Kadınlar: Kişoke Alim ve Çeraşe Tembot Romanları Örneği" başlıklı proje kapsamında desteklenmiştir.

ned keeping in mind about those articles. According to Robert Chandler and Antony Beevor and Lyuba Vinogradova, Grossman was presented as a journalist, a novelist, a Jewish journalist and a war journalist, as well as an exaggerated pro-Semitism and a Holocaust publicist.

However, contrary to what Vasily Grossman presented in his works, it is seen that he is not different from a soldier who fought against Germans in some places, in some places as a semitist and in some places as a war. Moreover, as a Russian person, he observes the deaths, the lives, the difficulties, the emotions, the lovers, the hatred, the guilt, the sad, the rage, life has a personality that thinks and feels about everything. In addition to this, it was determined by us that he exists as a Grossman who forgets that he was Jewish at all.

Key words: Vasily Grossman, war, holocaust, war journalism.

GİRİŞ:

Azınlık, etnik yada günümüzün moda tabiriyle dezavantajlı bir halk, gurup, din, ırk, millet yada coğrafya mensubu olmak, bireye her zaman mücadelecisi, olağanüstü efor sarfetme, “ben varım” mücadelesini en iyi şekilde verme azmi ve enerjisini otomatikman temin eder. Bu Yahudi ve Ermeniler için “Diyasporik duygu”, Çerkesler içinse, “Хэхэс (Иногородний;пришелец) гүпшысэ (чувство)” dır. Grossman’ın “*Her Şey Geçip Gider*” eserinde birkaç yerde atıfta bulunduğu Çerkesler (Grossman 2013: 62, 233, 234) –üstü kapalıda olsa-yerlerinden edilmiş, onlardan geriye kalan coğrafik izleri betimleyen paragraflar eserinde yer almaktadır. Yahudilerin Rusya ve Almanya’da yaşadıkları soykırımın bir benzerini yaşayan Çerkesler’in Yahudilerle paylaştığı kader benzerliğinin eylem ve düşünce benzerliğinde de bir olmadığını, farklı olduğunu belirtmek amacıyla diyaspora ve хэхэс² kavramlarının birbirlerinin yerine kullanılmayacağını baştan belirtmekte fayda görmekteyiz. Bunun yanısıra bir diğer kader benzerliğide Rusça yazan Çerkes yazarlardan Kişoke Alim’inde 2. Dünya Savaşı’nda hem subay hem de gazeteci olarak Vasili Grossman gibi yer almış olması ve onunla aynı yazın kaderini paylaşarak 2. Dünya Savaşı’nda Çerkeslerin yaşadıklarını birbirinin devamı olan üç ayrı romanında dile getirmesidir.

Bir gazeteci ya da duyarlı bir birey olarak yaşadığımız ülkede sosyo-politik ve sosyo-ekonomik değişiklikler yaşanıyor ve sizde olayların içerisinde bir şekilde yer alıyorsanız, yaşanan her şeyin içinde kalıp, dışında bulunan bir gözle deneyimlenen tarihsel süreci yorumlama romanlaştırma gereği duyarsınız. Hele ki, bu anılan süreçte soykırım, katliam savaş, yoksunluk, acı ve gözyaşı varsa sorumluluğunuz kat kat artar ve tanıklığınız büyük önem kazanır. Grossman işte böyle bir sorumluluk ve bilinçle 20.yüzyılın Sovyetler için neler ifade ettiğini, 2. Dünya Savaşı’nın ve özellikle Yahudilere bu savaşla Rusya’da kesilen faturayı ortaya saçmanın kavgasını vermiş bir aydın olarak karşımıza çıkmaktadır.

² Хэхэс: Иногородний;пришелец. Нэггүэщ1 щ1ып1э, хамэщ1 кыик1ауэ псэу(ц1ыху), кыыщальхуам щымыпсэуэ нэггүэщ1 щ1ып1э щыпсэу. *Словарь Кабардино-Черкесского Языка(1999), Москва:Дураго,с:690*

Makalede öncelikle Grossman'ın kısa bir biyografisi, eserleri, romanları ve onların yazılış şekilleri, romancı ve tarihçi gözüyle Lenin ve Stalin'in psikolojik yorumu, 2.Dünya Savaşı'nın Rus halkına getirdikleri ve Yahudiler için yaptığı dayatmalar "öteki olma" yı seven bir üslupla - yukarda saydığımız Grossman eserlerini yorumlayanların beyanları destekliyor- "ötekileştirilmeyi" kanıksamış bir yazar ve ruh halini inceleme, tespit etme ve ortaya koyma çabası görülecektir.

Dahası Grosman'ın bahse konu eserlerinin yazılış tarihleri ve konuları incelenmiş ancak, karakterler, romanların yapı özellikleri, kurgusu, anlatım tekniği ve üslup özelliklerine - eser metin inceleme çalışmasına- yer verilmemiştir.

Vasili Semyonoviç Grossman (1905-1964):

Rus savaş gazetecisi, roman ve öykü yazarı.1905'te asimile olmuş Yahudi bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Moskova'da kimya eğitimi gördü. Donbass havzasında bu mesleğini icra etti. 1930'dan sonra da yazar olmaya karar vererek öykü, roman ve oyunlar yazdı. II. Dünya Savaşı sürecinde Moskova, Stalingrad, Kursk ve Berlin savaşlarına katıldı. Ününü Stalingrad Savunması sırasında yazdıkları ve gösterdiği cesareten aldı. Savaş sonrası İlya Ehrenburg'la beraber Almanların işgal altındaki SSCB topraklarında Yahudilere uyguladıkları vahşeti anlatan *Черная книга (Kara Kitap)* adlı çalışmayı hazırladı. Ancak bu tanıklıklara dayalı belge niteliği olan, tarihi ve insani açıdan büyük öneme haiz olmasına rağmen Stalin'in *kozmpolitizm*³ 'e karşı başlattığı kampanya gereği yasaklandı (Grossman 2012a⁴:7).

Народ Бессмертны (Ölümsüz Halk) adlı romanı Stalin Ödülü'ne aday gösterilmesine rağmen Stalin tarafından veto edildi. Grossman'ın bir sonraki eseri *За Правое Дело (Haklı Bir Dava Uğruna)*-1952) önce övüldü, sonra yerildi. Grossman'ın Nazi ölüm kamplarını anlatan ilk yazısı olan (1944) *Treblinka Cehennemi* adlı makalesi, Nürünberg Davaları'nda yeniden yayımlandı ve belge olarak kullanıldı.(Grossman 2013:7)

Yaşam ve Yazgı'yı 1960 yılında bitirdi ve *Znamya* dergisine yolladı. Roman hem rededildi hemde eserle ilgili her şeye el konuldu. Grossman hayatının son on yılını Sovyet rejiminin yoğun baskısı altında, eserlerinin hiçbirinin yayınlandığını göremeden tamamlayarak 1964 yılında Moskova'da umutsuzluk içinde öldü. Ancak *Yaşam ve Yazgı* ülke dışına rejim muhalifleri tarafından çıkarıldı ve ilk kez 1980 yılında İsviçre'de basıldı. Yüzbinlerce okuyucuyla buluştu. Eleştirmenlerce "*yirminci yüzyılın Savaş ve Barış'ı*" olarak kabul edilmiştir (Grossman 2012a:8).

Grossman II. Dünya Savaşı yıllarında Stalin'in gözdesiydi. Stalin'in her gün okuduğu *Krasnaya Zvezda* adlı gazetede yazıyordu. Bu gazete ordunun politik eğitimi için kullanılmaktaydı (Volkov 2010:168). Hitler'le savaşın tahribatını azaltmak ve bütün ülkenin gerektiği kadar

³ Kozmpolitizm: dünya yurttaşlığı. İnsanın ya da bireyin 'ulus veya tür' olarak tüm bir insanlığı, "vatan" olarak da tüm bir evreni görmesi gerektiğini savunan görüş; insanın kendisini evrenin bir yurttaşı olarak sayması gerektiğinin savunusu... ilkin ilkçağ Yunan felsefesinde, özellikle de kinikler, stoacılar ve sofistler tarafından savunulan bir ahlâk anlayışıdır

⁴ Üç kitap halinde olan *Yaşam ve Yazgı*, metin içi referanslar için 1. kitap a, 2. Kitap b ve 3. Kitap c olarak adlandırılmıştır.

fedakarlıklar yapmasını sağlamak için XX. Yüzyılda kültürün propaganda açısından sahip olduğu gizilgücü kavrayan lider olarak Stalin başta gelir. Hemen her kesim için ayrı propaganda malzemesi hazırlanmıştı. Kitleler için popüler şarkılar, yurtsever filmler ve sıradan ordu bildirimleri; entelijensiya ve Batılı müttefikler içinde Grossman'ın *Haklı Dava İçin* adlı romanı başta gelmekteydi (Volkov 2010:171).

Gorbaçov döneminde üzerinden yasak kalkan yazarlar içerisinde Grossman'da bulunmaktaydı. Sağlığında basıldığını göremediği, öldükten sonrada Batı'da basılan eseri *Yaşam ve Yazgı*'nın Batılı Rusça basımı yeniden yapılıyordu kendi ülkesinde (Volkov 2010:281).

Eserleri ve Sovyet Yazın ve Basın Dünyasındaki Konumu, İlişkileri:

Grossman 1934 yılında *B zopode Berduçee (Berdiçev Şehrinde)* adlı Gorki, Bulgakov ve Babel'in övgüsünü kazanan öyküsünü ve *Gulyukauf* adlı romanını yayınladı. 1937 yılında Sovyet Yazarlar Birliği'ne kabul edildi.1937-1940 yılları arasında yayınlanan *Stephan Kolçugin* adlı romanı Stalin Ödülü'ne aday gösterildi. Eleştirmenlere göre Grossman'ın hayatı iki kısımda ele alınır. Bunlardan ünlü eleştirmen Tzvetan Todorov'a göre, "*Grossman ünlü ve başarılı Sovyet yazarları arasında tavır değiştiren tek yazardır yada en azından sayılı birkaç yazardan biridir. Ondaki köle öldü ve özgür adam doğdu*" der. Ancak Chandler bu görüşe katılmaz; 1930 ve 40 'lı yıllardaki "konformist" yazarla 1950'lerde *Yaşam ve Yazgı* ile *Her Şey Geçip Gider*'i yazan "muhafif" yazarı ayrı görmeyen yanlış olduğunu savunur. Doğalcı yazdığı *Glyukauf* tan birkaç yıl sonra yazdığı *Dört Gün* adlı öyküde "Mutlak doğru en güzel şeydir" epigrafını kullanıyordu.1961 yılında *Yaşam ve Yazgı*'nın elyazmalarına el konulduğunda Khruşçov'a şöyle yazmıştı: "Kitabımda doğru olduğuna inandığım ve inanmaya devam ettiğim şeyleri yazdım. Sadece iyice düşündüğüm, hissettiğim ve acısını çektiğim şeyleri yazdım"(Grossman 2012a:12).

Grossman'ın doğruluk sevgisi veya eleştirel aklı Gorki'yle kalmamış Stalin'ide tedirgin etmişti. *Stephan Kolçugin*'i "Menşevik" sempaticanı olduğu için Stalin Ödülü'nü vermemişti. Gerçekte Grossman Menşevik olmadığı gibi kurbanda değildi. Büyük temizlik döneminde cesur davranmıştı. 1938 yılında ikinci eşi Olga Mihaylovna tutuklanınca onun önceki evliliğinden olan iki oğlunu evlatlık edinerek onların "halk düşmanlarının" çocuklarının gönderildiği kampa gönderilmesini engellemişti. Ardından NKVD'nin liderine mektup yazarak, artık kendisinin başka eşi olduğunu ve bağı kalmadığı önceki eşinden dolayı Olga Mihaylovna'nın cezalandırılmaması gerektiğini söyledi o yıl serbest bıraktılar (Grossman 2012a:13).

Grossman muhalefete birden değilde yavaş yavaş kaydı. Birçok kişi gibi o da tutarsız davrandı. Savaş yıllarında NKVD'den korkmamıştı. Ancak 1952'de Stalin'in Yahudi kampanyası güçlenirken, Grossman Stalin'in canına kastettiği söylenen Yahudi doktorların ağır şekilde cezalandırılması için yazılmış bir dilekçeye imza attı. Daha sonra *Yaşam ve Yazgı*'da totalitarizm hükmü altında yaşamının güçlüğüne dile getirmiştir. Grossman kendi hatalarından kaçmıyordu (Grossman 2012a:14).

O annesini 1941'de Alman saldırısı başladığında Berdiçev'den çıkaramadığı için kendisini kınıyordu. Kendisinin yanı sıra, evin küçüklüğünü bahane edip de annesiyle beraber yaşamak istemeyen karısını da suçluyordu. Eylül 1941'de Yekaterina Saveliyevna, Berdiçev'de

TİDSAD

yaşayan diğer 30 bin Yahudiyle beraber Almanlar tarafından öldürüldü. Grossman'ın ölümünden sonra, evrak arasında bir zarf bulundu; zarfın içerisinde 1950 ve 1961 yıllarında, annesinin ölüm yıldönümlerinde yazılmış iki mektup ve iki fotoğraf vardı. İlk mektubunda:

Onlarca, belki yüzlerce kez senin nasıl öldüğünü, ölümle buluşmaya nasıl yürüdüğünü düşündüm. Seni öldüren kişiyi hayal etmeye çalıştım. Seni gören son kişiydi o. Ölürken hep beni düşündüğünü biliyorum.

Bu mektuptan yola çıkılarak yazılan tek kişilik-kadınlık oyun Paris'te 2000 yılında 2006'da da Rusça'sı Grossman'ın doğum gününde Moskova'da sahnelendi. Ayrıca Frederick Wiseman tarafından birde filmi yapıldı.

Fotoğraflardan biri çocuk Grossman'ı annesiyle birlikte gösterirken, diğeri, ölü bir SS subayının üzerinde bulunduğu, büyük bir çukurun içindeki yüzlerce çıplak kadını gösteriyordu.

Annesinin ölümü, Grossman'ın suçluluğu ve karısıyla birbirlerini sürekli suçlaması *Yaşam ve Yazgı*'da yankısını bulur. Annesinin kurgusal portresi Anna Semyonovna'nın oğluna yazdığı ve gettoda çıkarttırmayı başardığı mektup, Chandler'a göre Doğu Avrupa Yahudileri için yazılmış en güçlü ağıttır (Grossman 2012a:15).

Chandler'a göre hiçbir gazeteci Grossman'ın "savaşın acımasız gerçeği" dediği şeyi aynı yazamazdı.⁵ Cephede yazdığı ilk defterlerinden birinde; "Cephenin sıradan kokusu, morgla demirci atölyesi arası bir koku" der. Stalingrad'a geldikten sonraki bir notunda: "Bir karenin üstünde günbatımı. Korkunç ve tuhaf bir güzellik: Açık pembe bir gök binlerce, binlerce boş pencere ve çatının üzerinde yükseliyor. Kaba renklerle boyanmış dev bir afiş: *Svetly Put*(Aydınlık Yol). Grossman cephede askerler ya da komutanlarla söyleşirken asla not tutmaz, daha sonra duyduklarını kaleme alırdı (Grossman 2012a:16).

1943'te Stalingrad'da Almanların teslim olmasından sonra Grossman Ukrayna'ya girdi ve büyük bir kısmı Yahudi olan 100 bin kişinin katledildiği *Babi Yar* katliamı'nı öğrendi. Ardından Berdiçev'de annesinin akıbetini öğrendi. Berdiçev'i ve oradaki ölümleri betimleyen *Stariy Uçitel* (Yaşlı Öğretmen) öyküsü Znamya'da yayımlandı. Ölenlere ağıt olan *Ukraina bez evreyev* (Yahudisiz Ukrayna) Antifaşist Yahudi Komitesi dergisinde yayınlanır. Bu iki metin tüm dillerde yayımlanan ilk soykırım metinleri arasında yer alır. Chandler'a göre Ukrayna katliamları ve Polonya ölüm kamplarını araştıran ilk kişi olan Grossman, anlaşılması güç bir ahlak ve hayal cesareti sergiledi. Almanların Treblinka'daki izleri yok etme çabalarına rağmen hayatta kalan kırk kadar köylüyle söyleşerek kampta başvuru fiziksel ve psikolojik baskı mekanizmalarını yeniden ortaya çıkarmayı başardı. Kandırımacanın rolünü, "SS ölüm psikiyatrlarının nasıl insanların kafasını bir kez daha karıştırıp onlara umut vermeyi" başardığını ayrıntılı bir şekilde yazdı. Aynı ses tek düze konuşur: "kadın ve çocuklar ayakkabılarını çıkarın... çorapları ayakkabıların içine koyun... tertipli olun... Banyoya giderken belgelerinizi, paramızı, havlu ve sabununuzu alın. Tekrar ediyorum..."(Grossman 2012a:17) (Bevor&Vinoradova 2013:299-304).

⁵ Tabiki bu bir abartı, şöyleki; Kurtuluş Savaşı'nda yazılan *Çanakkale Şehitleri* şiirinde korkunç gerçeği anlatır.

Chandler'a göre, resmi Sovyet yaklaşımı gereği Hitler bütün halklara aynı ölçüde eziyet etmişti. Yahudilerin acılarını dile getirenlere "Ölüleri birbirinden ayırmayın" deniliyordu. Ölenlerin büyük bir kısmının Yahudiler olduğunu kabul etmek diğer Sovyet halklarının-özellikle Ukraynalıların- soykırımı ortak olduğunu kabul etmeyi gerektirecekti. Çünkü, Stalin'de antisemitistti(Grossman 2012a:18).

Chandler'a göre; Yaşam ve Yazgı sadece edebiyat olarak değil tarih olarak da önemlidir. Stalin Rusya'sının en berrak resmidir. Diğer muhalif yazarlar güçlerini dışlanmış olmalarından alırken Grossman'ın gücü ise Sovyet halkına vakıf olmaktan gelir. *Yaşam ve Yazgı*'da çağın portresini verir. Kitaptaki karakterlerden Ştrum Yahudi bir entellektüeli, Germanov Stalinist bir memuru, Abarçuk ve Krimov ise 1930'larda tutuklanan eski Bolşeviklerden ikisidir. Novikov askeri yeteneğin parti görevlilerinden izin almaktan daha önemli olduğunu bilen bir subay. Romanın üslup yada yapı açısından sıra dışı bir yanı yok. Sadece Grossman'ın ısrarlı ahlaki sorgulaması ve Kominizmi aykırı bir şekilde Nazizmle eşitlemesi sonucunda *Yaşam ve Yazgı* ile Sovyet yetkililerinin bir destan ihtiyacını karşılaması (Grossman 2012a:19) var.

Sovyet yetkililerinin bir kişiyi değilde bir kitabı tutukladığı sadece iki olay vardır: Bulgakov'un *Bir Köpek Kalbi* ile Grossman'ın *Yaşam ve Yazgı*'sı (Grossman 2012a:20). Romanı *Yaşam ve Yazgı*'ya tüm kopyaları, daktilo şeridi dahil onunla ilgili herşeye bu şekilde el konulmasını Grossman " Beni karanlık bir köşede boğazladılar" şeklinde yorumluyordu (Grossman 2012a:21).

Chandler'a göre *Her Şey Geçip Gider*'de Lenin'e ölçülü bir saldırı, Rus milliyetçilerinin bu günde kurtulamadığı o Rusya'ya özgü "köle ruh'uyla ilgili düşünceler yer alır. Chandler'a göre, *Yaşam ve Yazgı*'nın yapısı *Savaş ve Barış*'inkine benzer şekilde bütün bir ülkenin hayatı tekbir ailenin üyelerinin başından geçen bir dizi olay aracılığıyla anlatılır (Grossman 2012a:21-22).

Chandler'a göre Grossman, Stalingrad'ı savunanlar arasında bir yoldaşlık ve eşitlik havasının gelişmesini anlatıyor; ardından bu havanın onu Almanlardan bile tehlikeli bulan parti görevlileri tarafından yok edilmesini gösteriyor. Grossman'ın düşünceleri güçlerini imgelemekten değil yavaş, kasıtlı mantıktan alır. Bu totaliter ülkelerin modern fizik kurallarına eşdeğer bir yöntemle; sebep ve sonuçtan çok olasılıklarla, bireyler ya da parçacıklardan çok geniş kümelerle ilgilendiğini roman boyunca işler. Bazen mantıkla şiir bütünleşir: Stalingrad'da antisemitizm kılıcı Hitler'den Stalin'e geçer. Çünkü, Nazizm ile Stalinizm özünde aynı fenomendir (Grossman 2012a:23-24).

Chandler Tolstoy'la Grossman arasında birçok benzerlik kurup kıyas yaptıktan sonra "duygusallıktan" "gerçekliğe" döner ve şu tespiti yapar: "Grossman'da Tolstoy'un hayatın zenginliğini, bütünlüğünü dile getirme yeteneği yok. *Yaşam ve Yazgı*'da Tolstoy'un genç Nataşa Rostova'sı yok" (Grossman 2012a:24).

Chandler'a göre Grossman sevgi, inanç ve umuttan yoksun değildir; toplama kamplarında olduğu zamanlarda bile ahlaki ve insani davranmamızın mümkün olduğuna inanmasında güçlü, ılımlı bir iyimserlik de vardır. Onun ahlaki seçimin acı ve karmaşıklığının, suçu belirsizliği ve kararsızlığı hassas bir şekilde kavramış olması eserine sıra dışı bir değer katıyor (Grossman 2012a:25).

Chandler'a göre Grossman eserlerinde "toprak altında yatanlar adına" konuşmayı ahlaki sorumluluğu saydığı gibi, ölümlerin kendisini desteklediğini hissettiğini onlardan aldığı gücün onun yaşayanlara karşı sorumluluğunu yerine getirmesini sağlayacağına inanıyordu. *Yaşam ve Yazgı*'daki(3/56) Ştrum'un hikayesinin ölçülü bir iyimserlikle sona ermesini buna delil sayar (Grossman 2012a:27).

SONUÇ

Her Şey Geçip Gider'de Grossman, öne sürdüğü Lera Mehler, Lera Naumoviç ve onun Sovyet yetkilileri ile ilişkisini, hapse düşmesini, dişlerinin kırılmasını ve akabinde yönetime ve sisteme bağlılığı içerisinde iken maruz kaldığı iç hesaplaşma ve yaşadıklarını betimleyen, sadık köpek ve sahibi arasındaki hikayeye tamamlayarak "Devrim/sistem kendi çocuklarını yer" sözünü bir kez daha doğrulayan yapı ortaya çıkmakta idi (Grossman2013:178-183). *Her Şey Geçip Gider*'de, Grossman, Can Dünder'in *Mustafa* filmindeki Atatürk'e benzer bir Lenin portresi çizmekte, "ekim devrimi Lenin'den kendisi için gerekli olanları almış gereksiz olanları atmıştır" demektedir. *Her Şey geçip Gider*, ilk etapta tipik- filme alınan- *Yahudi Soykırımı* hikayelerinin Rusya versiyonu olarak karşımıza çıkmakta. Eserde geçen olaylar ve sahneler anlatılma biçimi akıcılıktan uzak, bir halde okuyucuya sunulurken ilerleyen sayfalarda olağan Yahudi kimlik ve kişiliğinin Rus devrimine eklenmiş "duygusal" birkaç karakter arasında, "sosyalizasyon", bireysel mülkiyetin yok edilmesi, kulaklar,vs. cezalandırılan kesimler, bunların nezdinde iki karakter Gregoroviç ve Anna Samayegevna ön plana çıkmakta. Stalinizmin dehşetini teşvik eden sihirli olgu: "plan". Plan Sovyet devriminin despot, acımasız ve kanlı bir işleyiş haline gelmesinde etkin olan en alt seviyedeki köy sovyetinden başlayarak bölge idaresine oradan da Moskova'ya kadar uzanan veri aktarım sürecindeki değerlerin abartılı gerçek dışı yansıtılması, bir başka ifadeyle gerçekleşmesi mümkün olmayan tarımsal üretim, rekolte vb. rakamların Moskova'ya bildirilmesi akabinde aşağıdan yukarıya yol alan korkunun köylüye yansıyan hali ve insanların açlıktan ölmelerinin altı çizilmektedir.

Her Şey Geçip Gider'deki bir diğer ruhsal davranış çözümlemesi ise halende bir çok Sovyet insanında yaygın olan, birbirlerini ihbar, inkar, iftira atma ve suçsuz oldukları bariz belli olanların potansiyel olarak suç işleyebilirler mantığıyla sürgüne gönderilmesi, çalışma kamplarına yollanması. Devrimin Lenin, Stalin portrelerinde sorgulanması, Çar Rusyası'ndan başlayarak, korku ve köleliğin devam etmesi için adeta, Çar, Marx, Lenin, Stalin'e uzanan Rus korku ve özgürlüğe olan tepki, halka rağmen, halka karşı yaklaşım mantığı bariz olarak görülmektedir.

Her Şey Geçip Gider'de Lenin ve Stalin'in kişilik özellikleri ile politik kişilikleri arasındaki çelişkidenden bahsedilmekte. Bunun yanı sıra Sovyetler Birliği'nin kurulmasında kollektifleştirme, sosyalizasyon, kolhozların oluşturulmasında görev alan politik enstrümanlar içerisinde Özbek, Çerkes, Kazak, vs. milletlerden öne çıkan kişileri görmekteyiz. Romanda birkaç yerde ve sonunda, yerlerinden zorla sürülen Çerkesler ima edilmekte ve roman karakteri İvan'ın monologlarında Abhaz, Çerkes karakterleri katması, Sovyetlerde sadece Yahudilerin değil, daha birçok milletin soykırım, sürgün, çalışma kampına yollanma gibi mezalimlerden geçirildiğinin adeta ipuçlarını vermektedir.

Grossman'ın 62. Ordu'nun en çok sayı yapan keskin nişancısı Anatoli Çehov'la tanışıp O'nun Almanları nasıl avladığını izlemesi, Grossman'ın yukarıda sıralanan-Chandler'in savunduğu "masum" kişiliğinin ötesinde günümüz tipik "İsraili askerlerin Filistinli kadın ve çocuk-

TİDSAD

lardan hemen hergün onlarcasını avlaması”ndaki İsrail askerinin duygularından farklı yanı olmadığını düşündürmekte.

Annesinin ölümünden kendisini sorumlu tutan ve bunun vicdani hesaplaşmasını gerek kendi kişisel ilişkilerinde gerekse eserlerinde yarattığı karakterlerde sürekli yaşayan bir Grossman’a ulaştık incelememizde. Kendisine yakıştırılan günümüzün Tolstoy’u, *Yaşam ve Yazgı* içinde XX. yüzyılın *Savaş ve Barış*’ı nitelendirmelerini, tartışılabilir buluyoruz. Bunun yanı sıra “nesnel” ve gerçekçi bir yaklaşımın ötesinde biraz da “duygusal” bir coşku olarak görmekteyiz. İncelediğimiz her üç eserin değerlendirme metinleri yazarın Yahudiliği ve Yahudi soykırımına hapsedilmeden ele alınması halinde yazarın gerçek edebi gücü ve kitapların sanatsal derinlikleri daha belirgin olacaktır kanaatindeyiz.

KAYNAKLAR

- Aktaş, Ş (1998) Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, 3. Baskı, Ankara: Akçağ
- Aytaç, G (2009) Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi, 2. Baskı, İstanbul: Say
- Beevor, A. Vinogradova, L (2013) Savaşta Bir Yazar-Vasili Grossman Kızıl Ordu’yla 1941-1945, çev: Sabri Gürses, İstanbul: Can Yayınları
- Словарь Кабардино-Черкесского Языка(1999), Москва:Дираго
- Forster, E.M.(2001) Roman Sanatı, çev: Ünal Aytür, İstanbul: Adam
- Grossman, V (2013) Her Şey Geçip Gider, çev: Ayşe Hacıhasanoğlu, İstanbul:Can Yayınları
- Grossman, V (2012) Yaşam ve Yazgı, 3 cilt. çev: Ayşe Hacıhasanoğlu, İstanbul:Can Yayınları
- Tekin, M (2012) Roman Sanatı, Romanın Unsurları I, İstanbul: Ötüken
- Volkov, S (2010) Büyülü Koro, çev: Sabri Gürses, İstanbul: YKY